

تهران؛ پایتخت تجارت ایران

بررسی آثار اقتصادی تداوم جنگ اسرائیل علیه ایران و الزامات سیاستی برای مدیریت بحران

معاونت مطالعات اقتصادی و آینده پژوهی

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران

معاونت مطالعات اقتصادی و آینده‌پژوهی

بررسی آثار اقتصادی تداوم جنگ اسرائیل علیه ایران و الزامات سیاستی برای مدیریت بحران

تیر ماه ۱۴۰۴

از طریق پست الکترونیکی زیر می‌توانید پیشنهادهای و نظرات اصلاحی خود را به واحد مربوطه منعکس کنید:

Economic_research@tccim.ir

فهرست مطالب

۵	خلاصه مدیریتی
۶	مقدمه
۶	آثار احتمالی جنگ بر اقتصاد ایران
۶	• بُعد واقعی اقتصاد (تولید، تجارت و مصرف)
۷	• بُعد پولی و مالی (بازار ارز، نقدینگی، انتظارات)
۷	• بُعد بودجه‌ای و مالیه عمومی
۷	• بُعد اجتماعی – اقتصادی (رفتار عمومی، نیروی کار، رفاه)
۸	• بُعد نهادی و حکمرانی اقتصادی
۸	سیاست‌های پیشنهادی برای مدیریت بحران
۸	• سیاست‌های حمایت از زنجیره تأمین و تولید
۸	• سیاست‌های پولی، مالی و ارزی
۹	• سیاست‌های بازار و تنظیم‌گری اقتصادی
۹	• سیاست‌های اجتماعی و نیروی کار
۱۰	• سیاست‌های نهادی و حکمرانی اقتصادی
۱۲	جمع‌بندی

خلاصه مدیریتی

جنگ اسرائیل علیه ایران، اگرچه در ظاهر محدود به درگیری‌ها در مراکز و تاسیسات نظامی-امنیتی است، اما چنانچه تداوم یابد، در لایه‌های عمیق‌تر خود به یکی از پیچیده‌ترین تهدیدهای چندوجهی برای اقتصاد کشور تبدیل خواهد شد. بر اساس تحلیل‌های کارشناسی طرح‌شده در نشست اتاق فکر اقتصاد جنگ، استمرار یا تشدید این شرایط می‌تواند به بروز بحران‌هایی در پنج سطح اصلی منجر شود: اختلال در تولید و زنجیره تأمین، بی‌ثباتی پولی و ارزی، تشدید فشارهای بودجه‌ای، افزایش نابرابری و آسیب‌های اجتماعی و تزلزل در حکمرانی اقتصادی.

در این گزارش، ۲۴ اقدام سیاستی در قالب پنج محور اصلی طراحی شده که مجموعه‌ای هدفمند، هماهنگ و نهادمحور از پاسخ‌های پیشنهادی برای مدیریت بحران محسوب می‌شوند:

- سیاست‌های حمایت از زنجیره تأمین و تولید؛ شامل تسهیل ترخیص کالاها، ایجاد خطوط اعتباری، تقویت لجستیک و حفاظت از بنگاه‌های کلیدی
- سیاست‌های پولی، مالی و ارزی؛ لزوم بازنگری در مکانیسم سنتی سیاست پولی انقباضی (کاهش تقاضا از طریق کاهش نقدینگی) و توجه به این نکته که اثر انتظارات تورمی در تشدید تورم بیش از آثار پولی خواهد بود، شناسایی مصادیق بی‌انضباطی مالی در بودجه عمومی دولت با توجه به تغییر سطح اهمیت برخی اقلام بودجه‌ای، تدوین برنامه‌ای هدفمند برای مدیریت منابع ارزی به ویژه در حوزه تخصیص ارز کالاهای دارای اولویت و مواد اولیه
- سیاست‌های بازار و تنظیم‌گری اقتصادی؛ برای اولویت‌بندی تخصیص منابع، حفظ ثبات در بازار دارایی‌ها و پوشش بیمه‌ای برای بنگاه‌ها
- سیاست‌های اجتماعی و نیروی کار؛ با تأکید بر حمایت از دهک‌های آسیب‌پذیر، پایداری خدمات عمومی و پایش مستمر میزان نیروی کار تعدیل شده
- سیاست‌های نهادی و حکمرانی اقتصادی؛ از جمله تدوین برنامه تداوم دولت و شکل‌گیری کمیته رصد بحران‌های اقتصادی با مشارکت دولت و بخش خصوصی

در این میان، اتاق‌های بازرگانی می‌توانند به‌عنوان بازوی واسط و تسهیل‌گر میان دولت و جامعه اقتصادی، نقشی کلیدی در کنترل بحران و بازسازی اعتماد عمومی ایفا کنند—به‌ویژه اگر بتوانند با تجمیع تخصص و انسجام، جایگاه خود را نه فقط به‌عنوان نهاد مشورتی، بلکه به‌عنوان شریک راهبردی دولت در مدیریت اقتصادی شرایط جنگی بازتعریف کنند.

اکنون، بیش از هر زمان، اقتصاد ایران به سیاست‌گذاری هوشمند، واقع‌نگر و مشارکت‌محور نیاز دارد؛ سیاست‌هایی که نه تنها ابزار عبور از بحران فعلی است، بلکه بستر لازم برای مواجهه با آینده‌ای را فراهم می‌کنند که اگرچه پرتلاطم است، اما با اصلاحات ساختاری می‌تواند به سمت پایداری، تاب‌آوری و رشد حرکت کند.

مقدمه

جنگ‌ها همواره فراتر از میدان‌های نبرد، پیامدهای عمیق و گسترده‌ای بر ساختارهای اقتصادی کشورها داشته‌اند؛ از تخریب زیرساخت‌ها و فروپاشی زنجیره‌های تولید گرفته تا تغییر مسیر سیاست‌های مالی، بی‌ثباتی بازارهای پولی و شکل‌گیری بحران‌های اجتماعی. تجربه تاریخی جنگ‌های کشوری و منطقه‌ای در جهان نشان می‌دهد هزینه‌های اقتصادی جنگ‌ها گاه دهه‌ها پس از پایان درگیری نیز ادامه می‌یابد.

بنابراین، بدون شک، تداوم جنگ اسرائیل علیه ایران، فراتر از یک بحران نظامی، اقتصاد ایران را در معرض اختلال‌های گسترده و چندبعدی قرار خواهد داد. استمرار این وضعیت، می‌تواند از مسیرهایی همچون کاهش تولید، نوسانات بازارهای مالی، افزایش فشارهای بودجه‌ای دولت و آسیب به رفاه عمومی، ثبات اقتصادی کشور را به شدت تهدید کند. پیامدهای جنگ تنها به متغیرهای اقتصادی محدود نمی‌شود، بلکه بر ساختار حکمرانی، اعتماد عمومی و تاب‌آوری نهادی نیز اثرگذار است.

در چنین شرایطی، نقش نهادهای واسطه مانند اتاق‌های بازرگانی اهمیت دوچندانی می‌یابد. این نهادها با قرارگیری در نقطه تماس بین بخش خصوصی و حاکمیت، می‌توانند هم در انتقال وقایع اقتصادی به سیاست‌گذاران و هم در ارتقاء آمادگی بنگاه‌ها برای مواجهه با بحران، نقشی فعال ایفا کنند. ایفای این نقش مستلزم مشارکت مؤثر در تحلیل شرایط، ارائه سیاست‌های پیشنهادی و سازماندهی بخش خصوصی برای حفظ پایداری تولید و اشتغال است.

در همین راستا، گزارش حاضر، بر پایه تحلیل‌های کارشناسی مطرح‌شده در نشست تخصصی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران با موضوع «اتاق فکر اقتصاد جنگ» تدوین شده است و تلاش دارد ضمن بررسی پیامدهای تداوم جنگ بر اقتصاد کشور، مجموعه‌ای از سیاست‌های پیشنهادی برای مدیریت بحران و تقویت تاب‌آوری اقتصادی ارائه دهد.

آثار احتمالی جنگ بر اقتصاد ایران

تداوم جنگ، بی‌تردید تهدیدی عمیق برای حفظ پایداری اقتصادی کشور به‌شمار می‌رود و می‌تواند به عدم تعادل در بازارهای کلیدی، تضعیف بنیان‌های تولید، افزایش فشار بر شبکه مالی و ارزی و شکل‌گیری رکود تورمی منجر شود. جنگ‌ها، نه تنها ساختارهای اقتصادی موجود را از درون متزلزل می‌کند، بلکه رفتار اقتصادی بازیگران مختلف - از خانوارها تا دولت و بنگاه‌ها - را تحت تأثیر قرار داده و بیم آن می‌رود که نظام تصمیم‌گیری اقتصادی را وارد مرحله‌ای از آشفتگی نهادی کند. بر همین اساس، پیامدهای و آثار جنگ را می‌توان در سطوح مختلف به شرح ذیل مورد بررسی قرار داد.

بُعد واقعی اقتصاد (تولید، تجارت و مصرف)

- اختلال در تأمین مواد اولیه و تجهیزات تولیدی به‌ویژه برای صنایعی که به واردات وابسته‌اند، می‌تواند به کاهش ظرفیت تولید داخلی منجر شود.
- تأخیر در ترخیص کالا از گمرکات و ناهماهنگی در زنجیره تأمین، موجب کاهش سرعت گردش کالا و افزایش هزینه تمام‌شده تولید خواهد شد.

- کاهش تقاضای داخلی در پی افزایش نااطمینانی و رفتار احتیاطی مصرف‌کنندگان، به‌ویژه در خرید کالاهای بادوام، به رکود بخش خصوصی دامن می‌زند.
- آسیب‌پذیری شدید بخش خدمات که بیش از ۵۰ درصد از تولید ناخالص داخلی کشور را تشکیل می‌دهد، می‌تواند منجر به افت رشد اقتصادی در کوتاه‌مدت شود.

بُعد پولی و مالی (بازار ارز، نقدینگی، انتظارات)

- در صورت تداوم جنگ، افزایش فشار تقاضا بر بازار ارز و کاهش عرضه ارز می‌تواند نرخ دلار را تا سطوحی غیرقابل‌انتظاری نیز افزایش دهد.
- افزایش انتظارات تورمی در نتیجه تداوم نااطمینانی، سبب تغییر الگوی سرمایه‌گذاری خانوارها به سمت دارایی‌های کم‌ریسک مانند ارز و طلا می‌شود.
- نهادهای مالی از جمله صندوق‌های درآمد ثابت با مشکل نقدینگی مواجه شده و ممکن است نتوانند پاسخگوی میزان برداشت‌ها باشند که به بی‌اعتمادی گسترده‌تر در بازارهای مالی دامن می‌زند.

بُعد بودجه‌ای و مالیه عمومی

- تداوم جنگ دولت را ناگزیر به افزایش هزینه‌های دفاعی و اضطراری می‌کند، در حالی که با محدودیت در درآمدهای نفتی و مالیاتی روبه‌روست.
- در نتیجه، کسری بودجه تشدید شده و دولت ممکن است به راه‌حل‌های تورم‌زا مانند استقراض از بانک مرکزی یا برداشت از منابع صندوق توسعه ملی روی آورد.
- همچنین، سطح اهمیت برخی ردیف‌های بودجه‌ای تغییر کرده و لزوم بازنگری در ساختار هزینه‌کرد دولت و شناسایی موارد بی‌انضباطی مالی ضروری است.

بُعد اجتماعی – اقتصادی (رفتار عمومی، نیروی کار، رفاه)

- افزایش نااطمینانی روانی و اقتصادی موجب تغییر الگوی مصرف و پس‌انداز خانوارها و افت کیفیت زندگی می‌شود.
- فشارهای معیشتی ناشی از تورم، بیکاری یا کاهش درآمد می‌تواند منجر به افزایش نابرابری، فقر و نارضایتی اجتماعی گردد.
- برخورد ناهماهنگ با اتباع خارجی شاغل و خروج ناگهانی آن‌ها می‌تواند هم به امنیت اقتصادی و هم به بهره‌وری بنگاه‌ها آسیب بزند.
- همچنین، اختلال در تأمین انرژی و افزایش آلودگی هوا از پیامدهای جانبی جنگ است که سلامت عمومی را تهدید می‌کند.

بُعد نهادی و حکمرانی اقتصادی

- نبود سازوکارهای مشخص برای ترتیبات جانشینی در نهادهای اقتصادی در شرایط بحران، باعث اختلال در فرآیند تصمیم‌گیری و اداره امور کلان اقتصادی کشور می‌شود.
- فرسایش اعتماد عمومی به نهادها در صورت ناهماهنگی در قبال بحران، می‌تواند هزینه‌های اقتصادی و سیاسی جنگ را دوچندان کند.

در مجموع، چنانچه جنگ اسرائیل علیه ایران ادامه یابد یا تشدید شود، با ایجاد اختلال در ارکان اصلی اقتصاد، کشور را در معرض یک بحران پیچیده و فرسایشی قرار خواهد داد. در چنین وضعیتی، چاره‌ای جز طراحی و اجرای سیاست‌هایی هماهنگ، واقع‌گرایانه و نهادگرا برای مدیریت بحران و حفظ تاب‌آوری اقتصادی باقی نمی‌ماند.

سیاست‌های پیشنهادی برای مدیریت بحران

در مواجهه با پیامدهای احتمالی جنگ اسرائیل علیه ایران، سیاست‌های اقتصادی باید از رویکردهای سنتی و تدریجی فاصله گرفته و به سمت اقدامات سریع، هدفمند و نهادمحور حرکت کنند. سیاست‌های پیشنهادی زیر، بر اساس نظرات کارشناسی مطرح شده در اتاق فکر اقتصاد جنگ، در پنج محور کلیدی تدوین شده‌اند:

سیاست‌های حمایت از زنجیره تأمین و تولید

۱. مدیریت اضطراری زنجیره تأمین:
  - a. تسهیل فرآیند ترخیص کالاهای اساسی و مواد اولیه در گمرک
  - b. تشکیل کارگروهی برای تأمین مستمر اقلام حیاتی تولید
۲. ایجاد خطوط اعتباری ویژه برای بنگاه‌های تولیدی آسیب‌پذیر به منظور حفظ فعالیت در شرایط اختلال
۳. افزایش هماهنگی در حمل‌ونقل و لجستیک داخلی از طریق یکپارچه‌سازی سامانه‌های حمل‌ونقل و تأمین سوخت
۴. حفاظت فیزیکی از بنگاه‌های کلیدی و زیرساخت‌های اقتصادی حساس در چارچوب پدافند غیرعامل
۵. بررسی امکان تولید فراسرزمینی برای برخی کالاهای راهبردی در کشورهای همسایه
۶. توسعه مسیرهای پشتیبان لجستیک و تجاری در سطح منطقه‌ای، به‌ویژه کریدور شمال-جنوب و اولویت‌دهی به برخی از مناطق آزاد از جمله منطقه آزاد انزلی، برای حفظ پیوستگی تجاری کشور در شرایط انسداد یا محدودیت در مسیرهای مرسوم

سیاست‌های پولی، مالی و ارزی

۷. بازنگری در رویکرد سیاست پولی انقباضی، با توجه به اینکه به نظر می‌رسد در صورت استمرار یا تشدید شرایط جنگی در ایران، ریشه شکل‌گیری و تشدید تورم از حجم نقدینگی به سمت انتظارات تورمی نیز حرکت کند.

شوک‌های عرضه (کمبود کالا، اختلال در واردات و تولید، افزایش هزینه‌های حمل‌ونقل و انرژی) نیز نقش پررنگی خواهد داشت. علاوه بر این، در چنین شرایطی که تبعات اقتصادی با عوامل اجتماعی مانند افزایش بی‌اعتمادی آحاد جامعه عجین خواهد شد، سیاست‌های پولی انقباضی نمی‌تواند کارایی قبل را داشته باشد، لذا جلب اعتماد عمومی پیش‌نیاز به کارگیری این نوع سیاست‌ها خواهد بود.

۸. **تشکیل کارگروهی برای شناسایی مصادیق بی‌انضباطی مالی در بودجه عمومی دولت** با توجه به

تغییر سطح اهمیت برخی اقلام بودجه‌ای

۹. **انعطاف در تخصیص ارز توسط بانک مرکزی**، به‌ویژه برای کالاهای اولویت‌دار و مواد اولیه

سیاست‌های بازار و تنظیم‌گری اقتصادی

۱۰. اولویت‌بندی تخصیص اعتبار به کالاهای اساسی، بدون اعمال قیمت‌گذاری دستوری
۱۱. حمایت غیرمداخله‌گرانه از تولیدکنندگان کالاهای استراتژیک، با ارائه مشوق‌های مالیاتی، بیمه‌ای و صادراتی
۱۲. طراحی ابزارهای تنظیم‌گری در بازارهای دارایی (سهام، طلا، بدهی)، با همکاری سازمان بورس و بانک مرکزی
۱۳. تشکیل کارگروه دائمی رصد و پاسخ سریع به تحولات بازارهای حساس
۱۴. تدوین برنامه بیمه مرکزی برای مدیریت شرایط جنگ و پوشش ریسک بنگاه‌های مولد کالاهای اساسی و رشته فعالیت‌های اولویت‌دار بر اساس سیاست صنعتی زمان جنگ

سیاست‌های اجتماعی و نیروی کار

۱۵. مدیریت هدفمند اتباع خارجی با تمرکز بر قانونی‌سازی وضعیت اقامت با هدف جلوگیری از آسیب هم‌زمان به صنعت و امنیت به جای خروج ناگهانی نیروی کار خارجی
۱۶. تقویت نظام حمایت از دهک‌های آسیب‌پذیر
۱۷. تدوین برنامه برای پایداری خدمات عمومی و دسترسی عادلانه به کالاهای حیاتی در شرایط نوسان عرضه
۱۸. پایش مستمر وضعیت تعدیل نیروی کار و فراهم ساختن زیرساخت‌های قانونی برای گسترش دامنه شمول بیمه بیکاری

سیاست‌های نهادی و حکمرانی اقتصادی

۱. ۹. تدوین «برنامه تداوم دولت (GCP)» برای تضمین استمرار تصمیم‌گیری در شرایط اضطراری
۲۰. تعیین جایگزین‌های اجرایی برای مدیران عالی نهادهای اقتصادی به منظور پیشگیری از وقفه در حکمرانی اقتصادی
۲۱. تشکیل کمیته مشترک بخش خصوصی و دولت برای رصد بحران و ارائه راه‌حل‌های عملیاتی
۲۲. استفاده از فرصت بحران برای آغاز اصلاحات ساختاری، از جمله خصوصی‌سازی بنگاه‌های ناکارآمد یا کم‌بازده
۲۳. تشویق بنگاه‌های عضو اتاق به تشکیل کمیته ریسک و ارتقای حاکمیت شرکتی در بنگاه‌های عضو اتاق
۲۴. انعکاس واقعیت‌های اقتصادی به مسئولان کشور توسط اتاق بازرگانی

جدول ۱- اقدامات پیشنهادی برای تقویت تاب‌آوری اقتصادی در شرایط بحران

ردیف	موضوع اصلی	عنوان اقدام	ماهیت زمانی	دستگاه / سازمان مرتبط
۱	سیاست‌های حمایت از زنجیره تأمین و تولید	مدیریت اضطراری زنجیره تأمین (تسهیل فرآیند ترخیص کالاهای اساسی و مواد اولیه در گمرک و تشکیل کارگروهی برای تأمین مستمر اقلام ضروری)	کوتاه‌مدت	گمرک، وزارت صمت، اتاق بازرگانی
۲	سیاست‌های حمایت از زنجیره تأمین و تولید	ایجاد خطوط اعتباری ویژه برای بنگاه‌های تولیدی آسیب‌پذیر	کوتاه‌مدت	بانک مرکزی، وزارت اقتصاد
۳	سیاست‌های حمایت از زنجیره تأمین و تولید	افزایش هماهنگی در حمل‌ونقل و لجستیک داخلی	میان‌مدت	وزارت راه، وزارت نفت
۴	سیاست‌های حمایت از زنجیره تأمین و تولید	حفاظت فیزیکی از بنگاه‌های کلیدی در چارچوب پدافند غیرعامل	کوتاه‌مدت	سازمان پدافند غیرعامل، وزارت کشور
۵	سیاست‌های حمایت از زنجیره تأمین و تولید	بررسی امکان تولید فراسرزمینی برای برخی کالاهای راهبردی در کشورهای همسایه	میان‌مدت	وزارت خارجه، وزارت صمت
۶	سیاست‌های حمایت از زنجیره تأمین و تولید	توسعه مسیرهای پشتیبان لجستیکی و تجاری در سطح منطقه‌ای	میان‌مدت	منطقه آزاد انزلی، وزارت راه
۷	سیاست‌های پولی، مالی و ارزی	بازنگری در رویکرد سنتی سیاست پولی انقباضی	کوتاه‌مدت	بانک مرکزی
۸	سیاست‌های پولی، مالی و ارزی	شناسایی مصادیق بی‌انضباطی مالی در بودجه دولت	کوتاه‌مدت	سازمان برنامه، وزارت اقتصاد

۱) Government Continuity Plan - به مجموعه‌ای از سیاست‌ها، رویه‌ها و تدابیر اطلاق می‌شود که برای حفظ عملکرد حیاتی دولت در شرایط بحران (نظیر جنگ، حمله سایبری، بلایای طبیعی یا قطع زیرساخت‌ها) طراحی شده‌اند.

ردیف	موضوع اصلی	عنوان اقدام	ماهیت زمانی	دستگاه / سازمان مرتبط
۹	سیاست‌های پولی، مالی و ارزی	انعطاف در تخصیص ارز برای کالاهای اولویت‌دار	کوتاه‌مدت	بانک مرکزی
۱۰	سیاست‌های بازار و تنظیم‌گری اقتصادی	اولویت‌بندی تخصیص اعتبار به کالاهای اساسی	کوتاه‌مدت	وزارت صمت، بانک مرکزی
۱۱	سیاست‌های بازار و تنظیم‌گری اقتصادی	حمایت غیرمداخله‌گر از تولیدکنندگان کالاهای استراتژیک	کوتاه‌مدت	وزارت صمت، وزارت اقتصاد
۱۲	سیاست‌های بازار و تنظیم‌گری اقتصادی	طراحی ابزارهای تنظیم‌گری بازارهای دارایی	میان‌مدت	بانک مرکزی، سازمان بورس
۱۳	سیاست‌های بازار و تنظیم‌گری اقتصادی	تشکیل کارگروه رصد و پاسخ سریع به بازارهای حساس	کوتاه‌مدت	وزارت اقتصاد، اتاق بازرگانی
۱۴	سیاست‌های بازار و تنظیم‌گری اقتصادی	تدوین برنامه بیمه مرکزی برای پوشش ریسک بنگاه‌های مولد کالاهای اساسی و مدیریت هدفمند اتباع خارجی برای جلوگیری از اختلال نیروی کار	میان‌مدت	بیمه مرکزی
۱۵	سیاست‌های اجتماعی و نیروی کار	تقویت حمایت از دهک‌های آسیب‌پذیر	کوتاه‌مدت	وزارت رفاه، هلال احمر
۱۶	سیاست‌های اجتماعی و نیروی کار	تدوین برنامه برای پایداری خدمات عمومی و دسترسی عادلانه	میان‌مدت	وزارت کشور، وزارت بهداشت
۱۷	سیاست‌های اجتماعی و نیروی کار	پایش مستمر وضعیت تعدیل نیروی کار و فراهم ساختن زیرساخت‌های قانونی برای گسترش دامنه شمول بیمه بیکاری	میان‌مدت	وزارت کار، مجلس شورای اسلامی
۱۸	سیاست‌های نهادی و حکمرانی اقتصادی	تدوین برنامه تداوم دولت (GCP)	کوتاه‌مدت	سازمان برنامه و بودجه، وزارت کشور
۱۹	سیاست‌های نهادی و حکمرانی اقتصادی	تعیین جایگزین برای مدیران اقتصادی در شرایط بحران	کوتاه‌مدت	دولت، شورای عالی امنیت ملی
۲۰	سیاست‌های نهادی و حکمرانی اقتصادی	تشکیل کمیته مشترک دولت و بخش خصوصی برای رصد بحران	کوتاه‌مدت	اتاق بازرگانی، هیئت دولت
۲۱	سیاست‌های نهادی و حکمرانی اقتصادی	استفاده از فرصت بحران برای اصلاحات ساختاری	میان‌مدت	وزارت اقتصاد، هیئت مقررات‌زدایی
۲۲	سیاست‌های نهادی و حکمرانی اقتصادی	تشویق بنگاه‌ها به تشکیل کمیته ریسک و ارتقای حاکمیت شرکتی	کوتاه‌مدت	اتاق بازرگانی
۲۳	سیاست‌های نهادی و حکمرانی اقتصادی	انعکاس واقعیت‌های اقتصادی به مسئولان کشور توسط اتاق بازرگانی	کوتاه‌مدت	اتاق بازرگانی

جمع بندی

استمرار جنگ اسرائیل علیه ایران، از یک سو به دلیل تهدیدات نظامی و امنیتی و همچنین تبعات پیچیده اقتصادی و نهادی کشور را با چالش جدی مواجه خواهد کرد و از سوی دیگر، همزمانی آن با آسیب پذیری های انباشته شده اقتصاد ایران در حوزه هایی مانند وابستگی ارزی، شکنندگی مالی و ناکارآمدی بودجه ای، شدت تهدیدها را دوچندان خواهد کرد.

برای عبور از بحران جنگ، بیش از هر چیز به بازنگری در فلسفه سیاست گذاری اقتصادی در شرایط اضطرار نیاز است؛ بازنگری ای که ضمن پرهیز از واکنش های مقطعی، بتواند نهادهای اقتصادی کشور را وارد فاز تاب آوری ساختاری و پویایی تصمیم گیری کند.

پیشنهاد های مطرح شده در این گزارش، ذیل پنج محور- از زنجیره تولید و تأمین گرفته تا تنظیم گری بازار، سیاست های پولی و ارزی، مسائل اجتماعی- اقتصادی و نهایتاً حکمرانی اقتصادی- تنظیم شده و بیانگر آن است که راه عبور از بحران، نه در یک راه حل منفرد بلکه در ترکیب هم زمان اقدامات هدفمند، هماهنگ و نهادی نهفته است. این اقدامات باید با چابکی اجرایی، انسجام حاکمیتی و مشارکت فعال بخش خصوصی همراه شوند تا از تشدید آسیب ها و از دست رفتن فرصت ها اجتناب شود.

در این میان، اتاق های بازرگانی به عنوان نهاد واسط بین جامعه اقتصادی و دولت، می توانند نقش حیاتی در مهار بحران و بازیابی اعتماد عمومی ایفا کنند؛ مشروط بر آنکه با جسارت، تخصص و انسجام، جایگاه خود را به عنوان شریک راهبردی دولت در مدیریت اقتصادی جنگ بازتعریف کنند.

اکنون بیش از هر زمان، اقتصاد ایران به سیاست گذاری جسورانه، واقع نگر و مشارکتی نیاز دارد—نه فقط برای مدیریت جنگ، بلکه برای آماده سازی کشور جهت مواجهه با آینده ای که احتمالاً پرمخاطره تر، اما در صورت اصلاح، باثبات تر خواهد بود.

تهران: خیابان استاد مطهری - پلاک ۲۷۵

صندوق پستی: ۳۸۱۸-۱۵۸۷۵

نمابر: ۱۶-۸۸۷۱۳۴۱۵